

Korporatīvā konkurences tiesību ievērošanas programma

Publicēts: 18.09.2020.

Konkurences tiesību ievērošanas programmas mērķis ir veicināt uzņēmuma darbinieku zināšanas un tādējādi pasargāt uzņēmumu no iespējamu konkurences tiesību pārkāpumu īstenošanas.

Kā izveidot tieši savam uzņēmumam piemērotu programmu

Uzņēmumu risks saskarties ar konkurences tiesību pārkāpumiem ir atkarīgs no dažādiem faktoriem – no tā, cik liels ir uzņēmums, ar ko tas nodarbojas un ar ko sadarbojas. Attiecīgi pilnīgi atšķirīgi var būt arī nepieciešamie piesardzības soļi – lielākiem uzņēmumiem tās var būt komplicētākas stratēģijas, maziem – īsas un kodolīgas. Tomēr galvenais ir izpildīt programmas uzdevumu – ne vien veicināt, bet arī ilgtermiņā uzturēt darbiniekos izpratni par iespējamajiem pārkāpumu īstenošanas riskiem un pareizo rīcību, ar tiem saskaroties.

Trīs soļi konkurences tiesību ievērošanas programmas izveidei:

Risku apzināšana

Lai savā programmā iekļautu tieši to informāciju, kas uzņēmumam ir būtiska, svarīgi saprast, kādā veidā uzņēmums varētu pārkāpt Konkurences likumu. Nākamais solis – saprast, kuri ir tie darbinieki, kas ir visvairāk pakļauti pārkāpumu riskam. Kad tas izdarīts, turpmākais darbs jākoncentrē tieši uz šiem pārkāpumiem un darbinieku grupām.

Kā atpazīt potenciālos pārkāpumus?

Konkurences likumā ir noteikti šādi pārkāpumu veidi – aizliegtas vienošanās, tajā skaitā kartelji, un dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Vairumam uzņēmumu lielāka iespējamība būs iesaistīties aizliegtās vienošanās, jo, lai ļaunprātīgi izmantotu savu tirgus varu, uzņēmumam ir jāatrodas dominējošā stāvoklī. Katram uzņēmumam būs savi specifiskie riski, bet piemēri, kas norāda uz paaugstinātu pārkāpumu iespējamību, var būt šādi:

Bieža komunikācija ar konkurentiem, piemēram, nozares asociācijas, dažādi pasākumi, var varbūt auglīga vide aizliegtām vienošanās;

Līdzšinēji nozares uzņēmumu pārkāpumi liecina gan par nepareizu konkurences kultūru, gan par to, ka pārkāpumu izdarīt ir bijis praktiski iespējams;

Ja uzņēmumam ir maz konkurentu, ir lielāks risks, ka kāds vēlēties aizliegti vienoties. Šādos gadījumos pārkāpumu īstenot ir vieglāk nekā sivas konkurences apstākļos;

Cieša sadarbība ar konkurentiem, piemēram, vienoti iepirkumi, mārketingi vai kādas citas atļautas sadarbības formas palielina risku, ka, sadarbībai kļūstot pārāk ciešai, tiks pārkāpts likums;

Dalība publiskajos iepirkumos, ņemot vērā līdz šim konstatēto aizliegto vienošanos skaitu tieši šādos apstākļos, arī var kalpot par iemeslu atgādināt sev par nepieciešamību nesaskaņot savu darbību ar konkurentiem, ja netiek plānots iesniegt kopīgu piedāvājumu;

Izteikti liela tirgus daļa, jo īpaši, ja tā pārsniedz 40 %, noteikti ir pietiekams iemesls pārvērtēt, vai uzņēmums neatrodas dominējošā stāvoklī tirgū. Ja atrodas, tad tam jāievēro īpaša piesardzība attiecībā pret saviem klientiem, piegādātājiem un konkurentiem;

Situācijā, kad uzņēmuma pircēji ir vienlaikus arī tā konkurenti, uzņēmumam var būt iespēja nostādīt sevi labvēlīgākā situācijā.

Savukārt visvairāk pakļauti riskam ir tie darbinieki, kas visvieglāk spētu īstenot pārkāpumus, piemēram, tirdzniecības pārstāvji, cilvēki, kas regulāri sazinās ar konkurentiem, plāno uzņēmuma darbības attīstību vai cenu stratēģiju, organizē dalību publiskajos iepirkumos.

Aizliegumu apraksts

Kad riski un darbinieki, kas ar tiem jo īpaši var saskarties, ir atpazīti, jārada programmas kodols – konkrēto aizliegumu apraksts. Tā kā visus teorētiski iespējamus pārkāpumus uzskaitīt nekad nebūs iespējams, pirmām kārtām šim aprakstam jārada izpratne par aizliegumu jēgu un būtību, ko tālāk var papildināt ar uzņēmuma darbības jomai tipiskajiem piemēriem.

Piemēram, par aizliegtām vienošanās būtiski ir izskaidrot, ka uzņēmumiem ir liegts likvidēt savstarpējo konkurenci. Tipiskākie un arī smagākie vienošanās aizlieguma pārkāpumi, kas būtu jāizskaidro, ir vienošanās ar konkurentu par konkrētu cenas līmeni, vienošanās sadalīt darbības teritorijas, piedāvājumu saskaņošana publiskajos iepirkumos. Iespējamie pārkāpumi piemēru veidā uzskaitīti arī Konkurences likumā. Daļai uzņēmumu var būt īpaši svarīgi izskaidrot, ka, saskaroties ar pretlikumīgu konkurenta piedāvājumu, piemēram, saskaņot cenas vai apmainīties ar informāciju, nepārprotami jānoraida šāds priekšlikums un, vēlams, jāvēršas Konkurences padomē, lai novērstu aizdomas no sava uzņēmuma.

Savukārt tirgū dominējošiem uzņēmumiem jāapzinās, ka tiem ir īpaša atbildība neizmantot savu lielo tirgus varu ļaunprātīgi, lai nekaitētu sadarbības partneriem, kas no šī uzņēmuma ir atkarīgi. Tipiskākie piemēri, kurus vērts izskaidrot, ir nevienlīdzīga attieksme pret sadarbības partneriem, ar kuriem tiek veikti pēc būtības ekvivalenti darījumi, preču sasaistīšana, kad, pārdodot preci vai pakalpojumu, ko nevar iegādāties citur, pircējam tiek uzspiesta vēl kādas papildu preces vai pakalpojuma iegāde. Tāpat dominējošam uzņēmumam jābūt īpaši piesardzīgam, nosakot cenas – tās nedrīkst tikt ilgstoši apzināti uzturētas pārāk zemas, lai no tirgus izspiestu mazākos konkurentus, bet bezkonkurences apstākļos tās nedrīkst būt arī pārmēru augstas.

Ieviešana un uzturēšana

Lai apzinātie riski patiesi tiktu novērsti, uzņēmumam nepieciešams radīt sistēmu, kā zināšanas un izpratni par pareizu rīcību iedzīvināt un padarīt par iekšējās kultūras sastāvdaļu. Visticamāk, uzņēmumam jau ir izstrādāta sistēma, kā nodot darbiniekiem svarīgu informāciju, – regulāras apmācības, jauno darbinieku ievadīšana, novērtēšanas pasākumi, pārrunas. Tas var tikt izmantots arī konkurences tiesību ievērošanas programmai. Apzinoties, cik lieli ir riski, uzņēmums var lemt, cik formāla būs darbinieku atbildība – ja vienā uzņēmumā var pietikt ar darbinieku informēšanu, citā var tikt meklēti formālāki risinājumi, darbiniekiem rakstveidā aņņemoties nepārkāpt konkurences tiesības.

Īpaši būtiski šajā posmā ir parūpēties, lai cilvēki zinātu, pie kā vērsties pēc padoma, saskaroties ar kādu no pārkāpumu riskiem. Ja tas iespējams, šo cilvēku var noteikt par atbildīgo, kas seko līdzi konkurences tiesību piemērošanas praksei konkrētajā nozarē.

<https://www.kp.gov.lv/lv/korporativa-konkurences-tiesibu-ieverosanas-programma>